

betegségének lexikomból való átmásolása) egy cselekménysor szerves részévé teszi és az olvasó elfogadja, addig Brasnyó esetében ugyanez az eljárás csak valamilyenfajta brechti Entfremdungseffektet vált ki: a befogadó, az élményalany úgy érzi, az író valósággal kényszeríti arra, hogy érezze: nem műalkotásról van szó.

Brasnyó esetében nem beszélhetünk csak egyszerű múltbamerülésről, mivel a múltat annyira intenzíven éli át, hogy annak képeivel szinte azonosul. Ennek eredménye az, hogy igen sok prózai képében a jelen idő többszám első személyében fejezi ki gondolatait. Így válik a múlt jelenné.

Erdemes megjegyezni, hogy e kötet egyes alkotásai már magukban hordozzák talán Brasnyó további fejlődésének csíráit is. Van benne ugyanis néhány sikerült költemény, mint pl. a *Méhészet*, *Egész napszám*, *A tata a városban elindult*, az igen értékes *Vince* és a *Száraz vizek*, vagy pedig az *Alvók*, amely a kötet művészileg legkiforrottabb alkotása. Ezekben a kép meglevenedik; hősök, sorsok bontakoznak ki előttünk, kirajzolódik a szociális háttér, Brasnyó rátapint a valóság egyes lényeges mozzanataira. Ezen az úton haladva a szerző értékes műveket alkothatna. A nagyobb fokú kitárulkozás, az ezoterikus jellemzők elhagyása, a társadalmi vonatkozások mind erősebb betörése magasabb szintre emelheti Brasnyó költeményeit. Mert Brasnyó elsősorban, és e kötet alapján, talán csak költő. Kétségtelen, hogy múltja és eredete, a hazai táj, egyelőre szinte bűvöletben tartja, ennek az élményanyagnak művészi megformálása azonban még várat magára. Remélhetjük, hogy a mű értékes vívmányaira támaszkodva, a jövőben kiegyensúlyozottabb könyvvel lép az olvasó elé.

VARGA ISTVÁN

EGYÉNISÉGFORMÁLÓ IFJÚSÁGI REGÉNY

MIRNICS ZSUZSA: *Égig érő fák*.

Forum, Újvidék, 1971.

Íróink és költőink csak nagyon ritkán, vagy egyáltalán nem érzik kötelességüknek, hogy a gyermekekhez és az ifjúsághoz is szóljanak. Akkor is valami szegyenkezésféle kíséri mozdulatukat, amikor néha-néha asztalunkra helyeznek egy-egy nagyon szerény kis versesfüzetet, esetleg ifjúsági regényt. »Áldozatkész« gesztusuk szinte kiabálja: azért mégis »lelkismereti kérdés« a részünkről, hogy műveljük »a kis lehetőségeket jelentő, komolytalan, értékeiben egy bizonyos szint alatt mozgó« ifjúsági műfajokat is.

Természetes következménye ennek a viszonyulásnak, hogy ifjúsági irodalmunk afféle pótlóirodalommá, ajándékirodalomná alakult, aminek magától értetődő velejárója a leereszkedő hangnem és a kellő didaktikus célatosság.

Csupán arról feledkezünk meg, hogy a fiatalabb olvasóknak, akikből néhány év múlva egészséges ízlésű, irodalomkedvelő közönség fejlődhetne ki, egészen másféle — minőségileg jobb — táptalajra lenne szükségük. A helyzet tragikumát enyhíti az a körülmény, hogy könyvesboltjainkban viszonylag gazdag választékban kaphatók meg a világirodalom és az egye-

temes magyar irodalom ma már klasszikusnak számító remekei. Csakhogy ez — a vajdasági írók műveivel történt első találkozások kiábrándító volta miatt — egyúttal a fölünk való elhidegülést is jelenti. Hiszen a klasszikusok olvasása olyan igényeket ébreszt, amelyeknek — pusztán jó szándékkal — nem tehetnek eleget alkotóink.

Az ifjúsági irodalomból kiábrándult olvasók természetesen nem veszik kézbe később a felnőtteknek szánt vajdasági könyveket sem. Irodalmunk megszerettségéről tehát addig kellene gondoskodnunk, amíg (az iskola és a spontán ismerkedés hatására) tart iránta az érdeklődés.

A kép — a kivételeknek köszönhetően — azért nem ennyire sötét. Különösen nem akkor, ha Thurzó Lajos szép gyermekverseire gondolunk. Fehér Ferenc verseskötetei is olvasótalálkozói, valamint Németh István szépprózai alkotásai is jelentős eredményekként emelkednek a »felnőttek irodalmának«
nívójára.

Ezekhez az értékekhez kapcsolódik Mirnics Zsuzsa első regénye, az *Egig erő fák*. A könyv valóságos meglepetésként hatott műfajában, — kiérlelt, lekötő stílusban megírt élmények füzére, amelyet érdemes kézbe vennie az ifjúságnak. Nem didaktikus célzatú, hanem észrevétlenül, esztétikai élményekben rejtve tanító, egyéniségformáló alkotás.

A regény művészi hitelét elsősorban az adja, hogy valóságos (vagy átélt, vagy mélyen átértzett) élmények megformálását vállalta az író. A főhős, Kardoss Laura (Lóci) élete nyilván sok ponton érintkezik Mirnics Zsuzsa gyermekkori élményeivel. Erre utal az a tény is, hogy a könyv esetében jól sikerült élményregényről beszélhetünk, és erről vall Mirnics Zsuzsa is a kötet borítóján olvasható néhány sorában:

»A kamaszlányok cseppet sem könnyű sorsát vittem papírra.«
»Diákkorom néhány alakját és a mai fiatalok problémáit próbáltam regényemben egyékvé kovácsolni. Nekem is volt egy Tóth Élvim, egy Sípos tanárnóm, egy Laci bácsim, s a felnőtté válás viharos éveiben ugyanazok az érzések kísérték végig, amelyek a mai tizennégy-tizenhét éves lányokat: barátság, mások csodálata, olykor kínzó elbizonytalanodás, lázadás a képmutatás ellen, útkeresés, szerelem.«

A regény gondos finomsággal megrajzolt szereplőiben egy-egy külön világot fedezhetünk fel, hozzájuk az érdekek szövevénye fűződik. Segítségükkel fogalmazódik meg a mű társadalmi mondanivalója: a bürokratikus vonások elleni állásfoglalás. A kritika áttételesen, a jellemelek ábrázolásában jut kifejezésre.

A mű pólusait is a jellemelek jelentik: a kiforratlan, elágazódásra törekvő szereplők, a gyerekek és velük szemben a felnőttek áttörhetetlen és érthetetlen világa. Az író azonban nem sematikusabban ábrázol: a felnőttek nála nem a rosszat, és a gyerekek nem a tisztaságot és a jót szimbolizálják. Az ellentétet nem így élezi. Hiszen Laci bácsi, Sípos tanárnő, Bandi bácsi és még néhány felnőtt kimondottan pozitív módon értékelhető figurák. De ezek a felnőttek nem állnak szemben a gyerekek világával, a konfliktus, ami aztán a regényben a fiatalok és a felnőttek világa között kibontakozik, rájuk nem érvényes. Sőt ők is folytonos harcban állnak azzal a világgal, amelyet Kardossné, a »gondos és szerető«
édesanya képvisel.

A pólusok így hát nem az »apák és fiúk«
ellentétét jelentik, hanem a gazdagokét és a szegényekét, a jómódban élőkét és a nélkülözőkét.

A világban helyét kereső, jómódú családból származó kamaszlány intenzíven átélt belső harca lehetőséget ad az írónőnek a konfliktus ábrázolására. Elképzeléseinek megvalósítását nagy mértékben segíti a regény jól meglelt belső formája. Az élet döntő kérdéseiben eligazodni vágyó kamaszlány sorsa szinte kinagyítja társadalmi környezetének negatívumait, a bürokráciának azokat a hibáit, amelyekkel szemben értetlenül áll. Apja, a jól kereső kereskedelmi utazó nem jelenti számára az apát, mert annak magánélete csupán karrierizmusában merül ki. A nagyravágyás komikum nélküli megtestesítője az anya, aki kitűnően képes alkalmazkodni helyzetehez, és életcélja — személyes érzelmeinek letörése árán is — csupán az elegáns élet, a jólét, egy fajta arisztokratikus életvitel megvalósítása

és ennek biztosítása leánya számára is. Habár családi életének és magánéletének csődje miatt szenved, mégis abban a tudatban tetszeleg, hogy »szenvédése« lánnya boldogságáért hozott áldozat.

Lóci tamacstalanul vengődik az anyai szeretet, a felfedezett ellentmondások és a felismert igazságok útvesztőjében. Egyedüli fegyvere a titkolózás, aminek a segítségével mindig többet és többet láthat a világból. Volt osztálytársa, a tragikus életű, anyját és testvéreit fizikai munkájával eltartó Rózi élete riasztja lelkiismeretre. Annak tragédiája (gyereket szül, elborul az elméje) olyan erős lökést jelent az életében, ami aztán az ő sorsát is mind drámaibbá teszi. Mindehhez kapcsolódik a szerelem érzelmköre is, amiben szintén rendet próbál teremteni a »gondos« anya.

A túl korán felnőtté érő fiú, Tamás szintén érdekes figurája a regénynek. Számol a nehézségekkel, amelyeket le kell győznie, hogy elérje célját: festő lehessen. Ezért a céllért áldozatot kell hoznia, sőt még kompromisszumra is kényszerül. Személyében az ember és a kényszerítő hatások konfliktusa fejeződik ki: azoknak a nehéz harca, akik a vezető beosztásúak érdekeinek útjába kerülnek.

A regény stílusa arról tanúskodik, hogy Mirnics Zsuzsa jól ért az ifjúság nyelvén, ismeri gondolkodásmódját, érzelmeit. Különösen a vívódó, küzdelmes sorsokkal való tökéletes azonosulása figyelhető meg. Az elmondott történetek és a szerző világa közötti diszharmonia az első fejezetek ábrázolásmódjában észlelhető: a jólét leírása Kardossné »birodalmának« lefestésekor. A mű koncepciója mégsem szenved csorbát, de az megállapítható, hogy a regény második része, a főhős kamaszlány drámai fordulatoktól terhes életszakaszának ábrázolása sokkal sikerültebb. Nyilván azért is, mert a megformálásra váró anyag is jóval nagyobb lehetőségeket rejtett magában.

CSORDÁS MIHÁLY

PILLÉREK TELJES VILÁGÍTÁSBAN

RÓNAY GYÖRGY: *A nagy nemzedék.*

Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1971.

A magyar kritika idősebb képviselői természetének betakarítása évek óta nem szűnő lendülettel folyik. A Nyugat-nemzedékek szépiroinak gazdag gyűjteményei után vagy azokkal párhuzamosan még az avatottakat is meglepő sorozattal állt elő a könyvkiadás Ignótus, Schöpflin, Komlós Aladár, Bóka László, Kardos László, Sötér István köteteivel. Ha Halász Gábor, Szerb Antal, Németh László, Illyés Gyula, Szabó Lőrinc, Illés Endre régi és új esszéire is hivatkozunk, nyomokban sejthető, milyen erős mélyben láttak napvilágot összegyűjt-

ve Rónay György tanulmányai és bírálatai.

Am ha az említett bőség minden figyelmünket lekötötte volna is, Rónay könyvénel akkor is meg kellene állnunk. Erre kötelez a teljesítmény puszta mennyisége is. Az, hogy egyetlen évben, 1971-ben három könyvet publikált: egyet Kassákról, egy az élő irodalomról írott bírálatot tartalmazza (*Olvasás közben*), a legutóbbi pedig a Nyugat nagy nemzedékéről szóló tanulmányait. Bennünket elsősorban ez az utóbbi érdekel. Részben mert ez foglalkozik az